

Postępowanie poekspozycyjne z punktu widzenia lekarza medycyny pracy

*procedura, problemy praktyczne lekarza
profilaktyka*

lek. Marek Lorenc

Przedstawiona procedura postępowania
poekspozycyjnego dotyczy szpitala
wielospecjalistycznego 600 łóżkowego o
liczbie hospitalizacji 27-30 tys./ rok. Liczba
porad w SOR 57,5 tys. rocznie.

Regulacje prawne

- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. **Kodeks pracy**

Art. 222¹- § 1. W razie zatrudniania pracownika w warunkach narażenia na działanie szkodliwych czynników biologicznych **pracodawca stosuje wszelkie dostępne środki eliminujące narażenie**, a jeżeli jest to niemożliwe – ograniczające stopień tego narażenia, przy odpowiednim wykorzystaniu osiągnięć nauki i techniki.

- Art. 237⁶ - Środki ochrony indywidualnej oraz odzież i obuwie robocze (Rozdział IX)

Regulacje prawne

- Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi

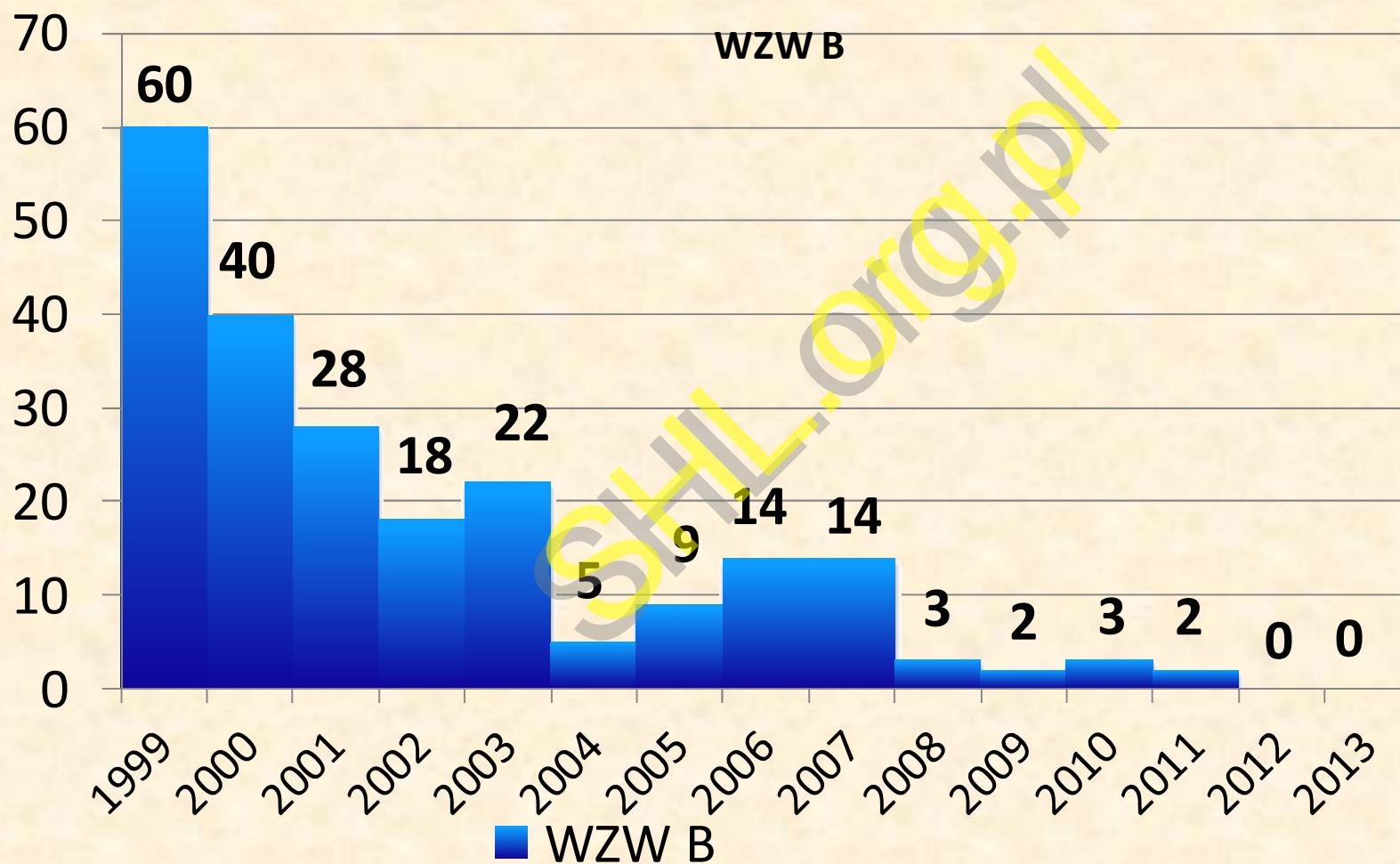
Art. 20. 1. W celu zapobiegania szerzeniu się zakażeń i chorób zakaźnych wśród pracowników narażonych na działanie biologicznych czynników chorobotwórczych przeprowadza się zalecane szczepienia ochronne wymagane przy wykonywaniu czynności zawodowych, określonych na podstawie ust. 4.

- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 czerwca 2013 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy wykonywaniu prac związanych z narażeniem na zranienie ostrymi narzędziami używanymi przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych

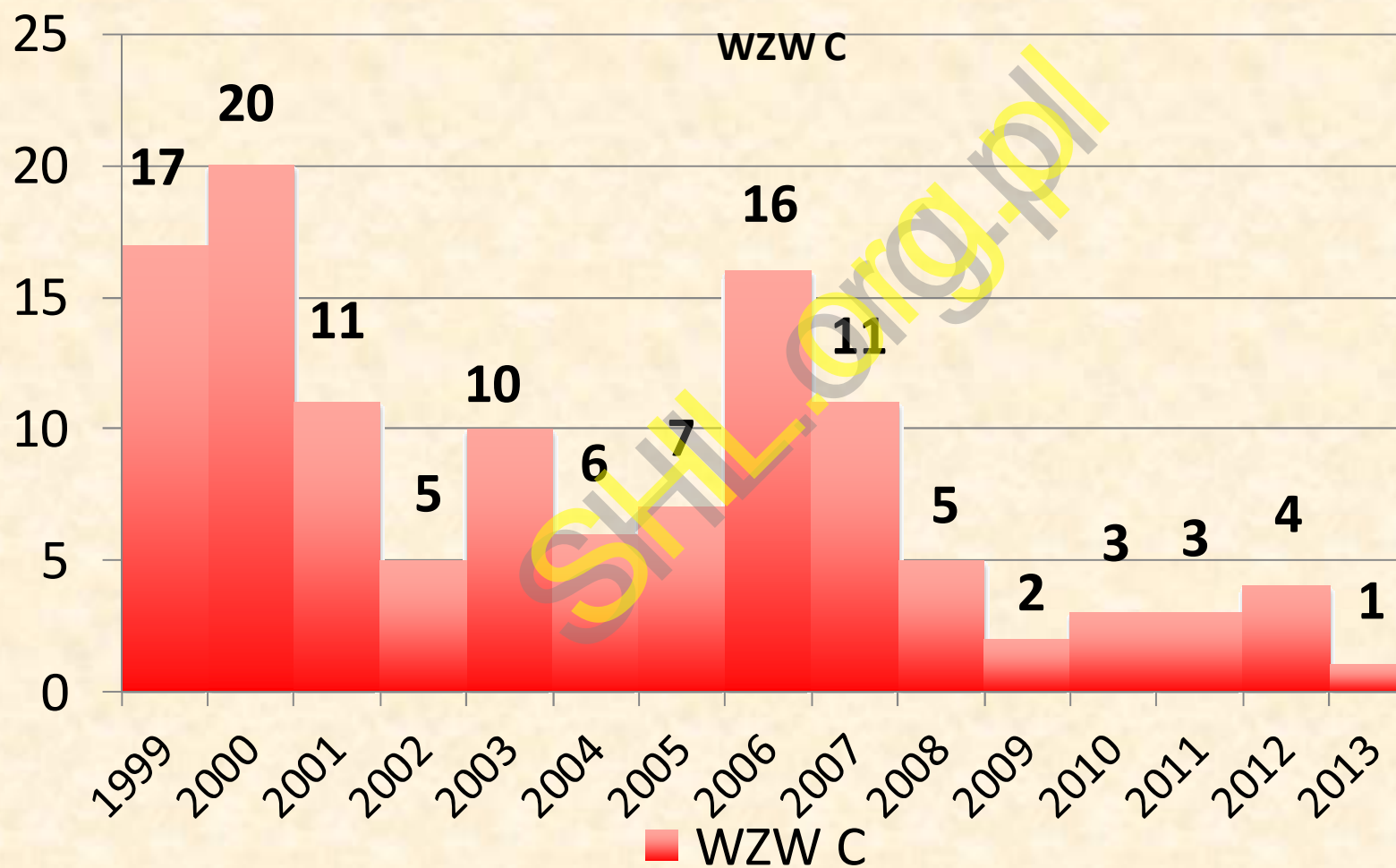
Ekspozycje zawodowe na czynniki biologiczne

- Zakażenia przenoszone drogą krwiopochodną (zużyte igły, inne ostre narzędzia)
- Zakażenia przenoszone drogą powietrzno-kropelkową, powietrzno-pyłową
- Zakażenia przenoszone drogą kontaktową (poprzez „ręce personelu”)

Stwierdzone zawodowe wzw t.B, wśród pracowników opieki zdrowotnej (województwo pomorskie -lata 1999-2013)

Stwierdzone zawodowe, wzw t.C wśród pracowników opieki zdrowotnej (województwo pomorskie -lata 1999-2013)

Jak duża jest liczba ekspozycji ?

- Liczba zgłoszeń w 2013- **81** (w tym zakłuc **67**)
- Skierowano na konsultację do ośrodka specjalistycznego dla chorób zakaźnych **5** osób (w 2013r. w ww. ośrodku było skonsultowanych **222** pacjentów po ekspozycji zawodowej i niezawodowej)
- Szacunkowa liczba iniekcji/pobrań krwi- **170 tys.** (obliczona jako ilość zużytych wenflonów i „motylków” w 2013r)
- Czyli ryzyko zakłucia w 2013r. było jak: **1/2537**

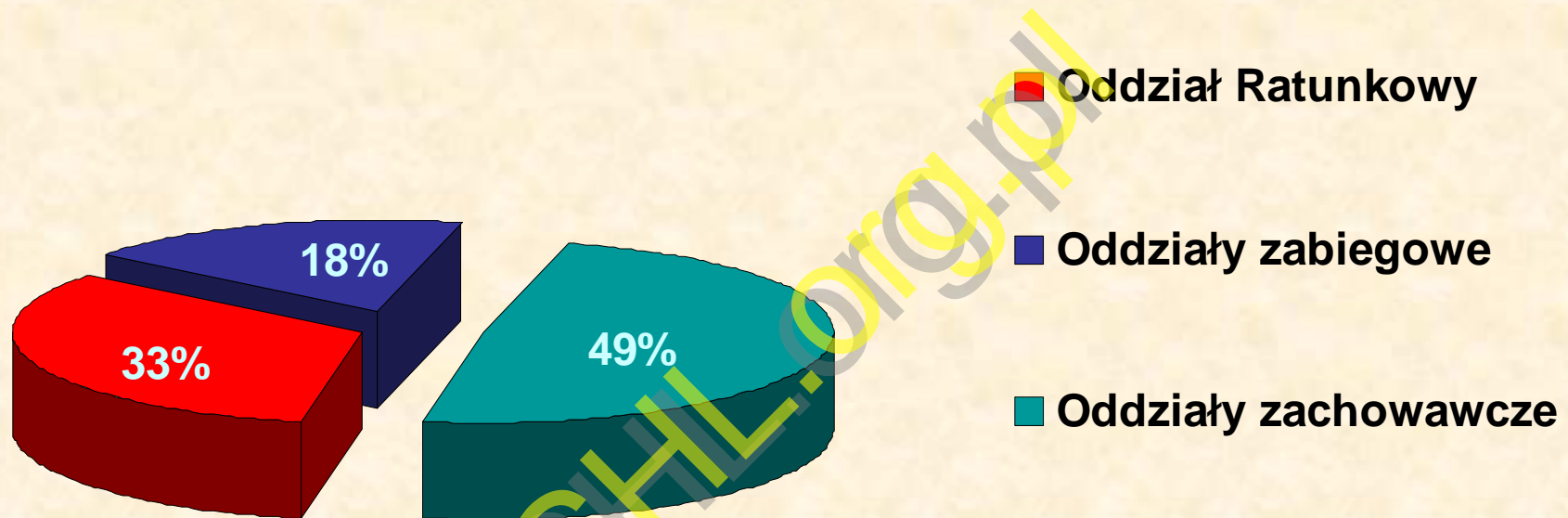
Ekspozycja zawodowa HBV, HCV, HIV

Ekspozycja zawodowa HBV, HCV, HIV

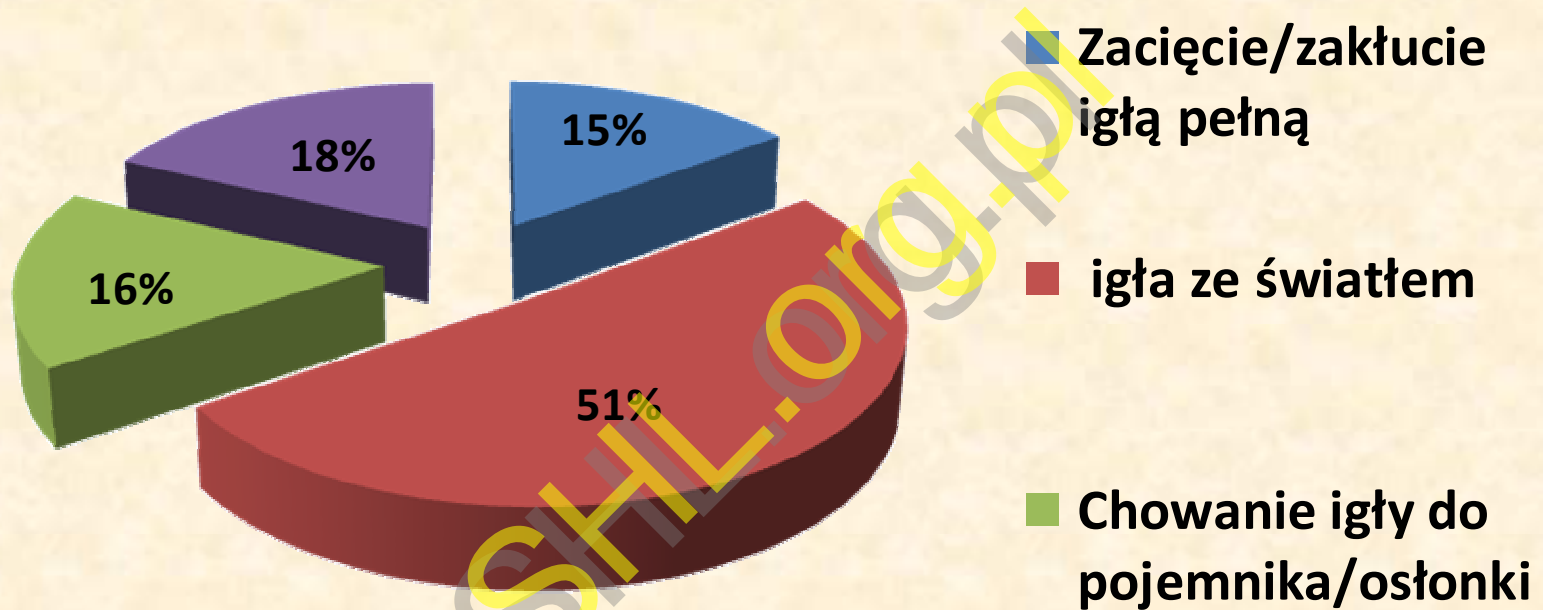
Ekspozycja zawodowa HBV, HCV, HIV

Sytuacje niebezpieczne

Struktura zranień

Struktura zranień

Podział zranień

Rodzaj zranienia	Liczba zgłoszeń
Zacięcie (skalpel/igła pełna/inne narzędzie)	10
Igła ze światłem po wykonanej procedurze	34
Chowanie igły do pojemnika/osłonki	11
Zakłucie ostrym narzędziem, które nie zostało odłożone do przeznaczonego pojemnika.	12 (bardzo trudno ustalić źródło ekspozycji !!!)

Ilu ekspozycji nie rejestrujemy
???

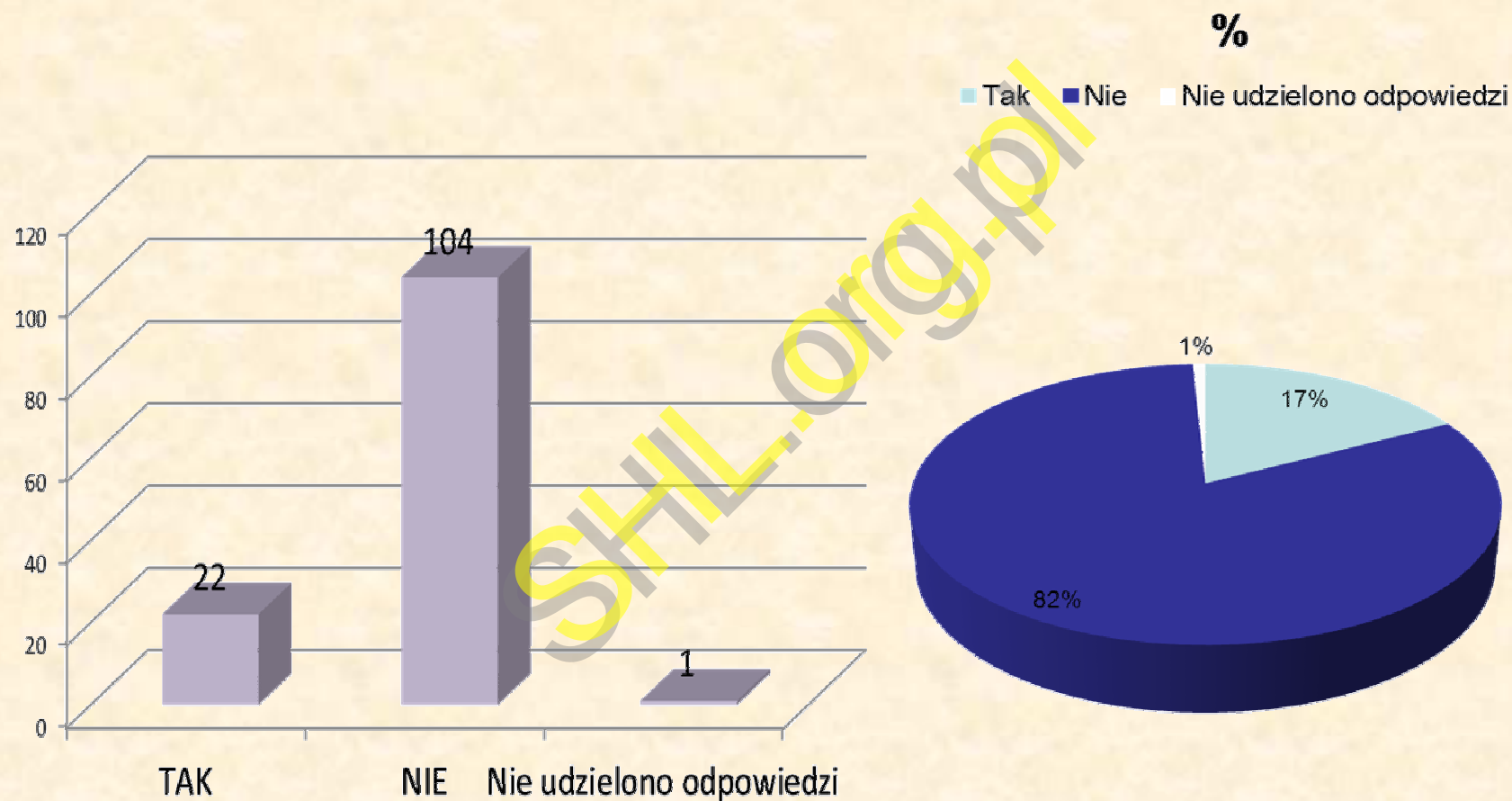

Ankiety na temat zgłaszalności zakłuć przez personel

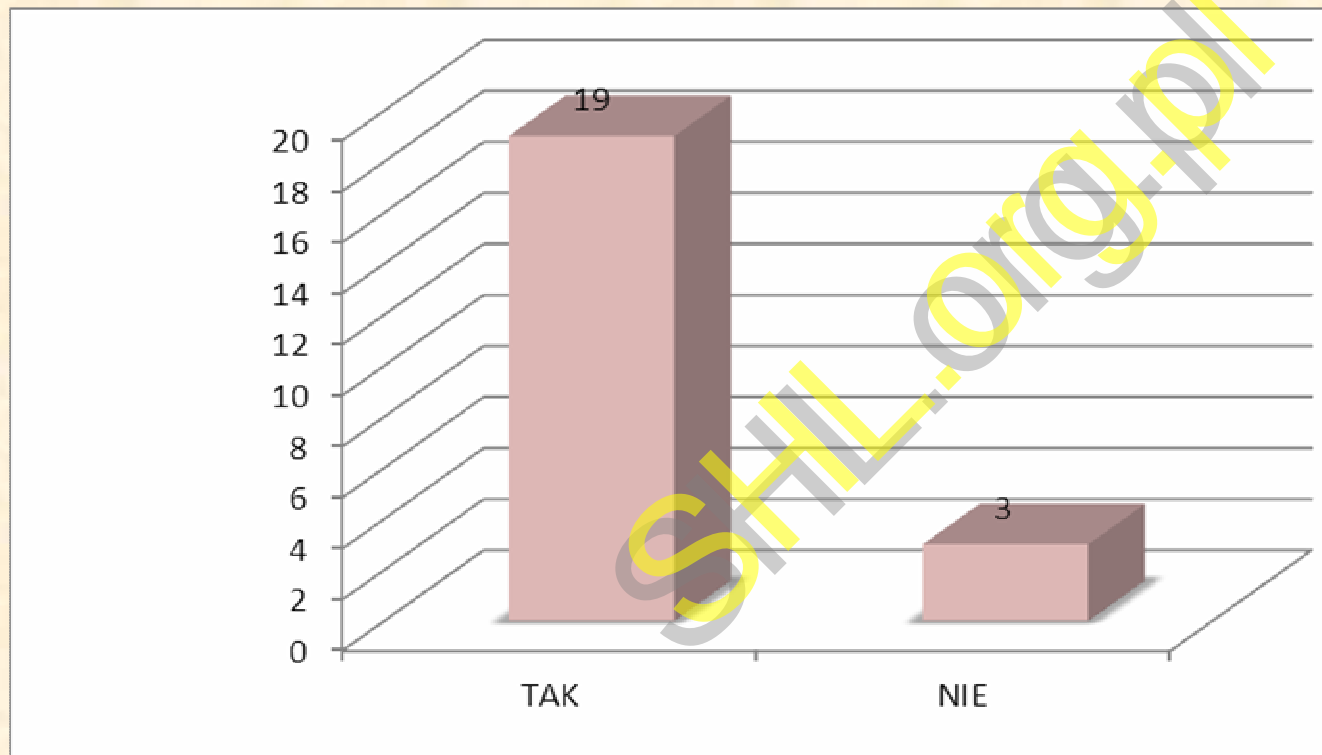
W ankiecie wzięło udział 127 osób:

- **125 Pielęgniarek**
- **2 Ratowników Medycznych**

Czy w ciągu ostatniego roku uległ/a Pan/Pani zakłuciu igłą lub innemu zranieniu, któremu towarzyszyło narażenie na kontakt z krwią?

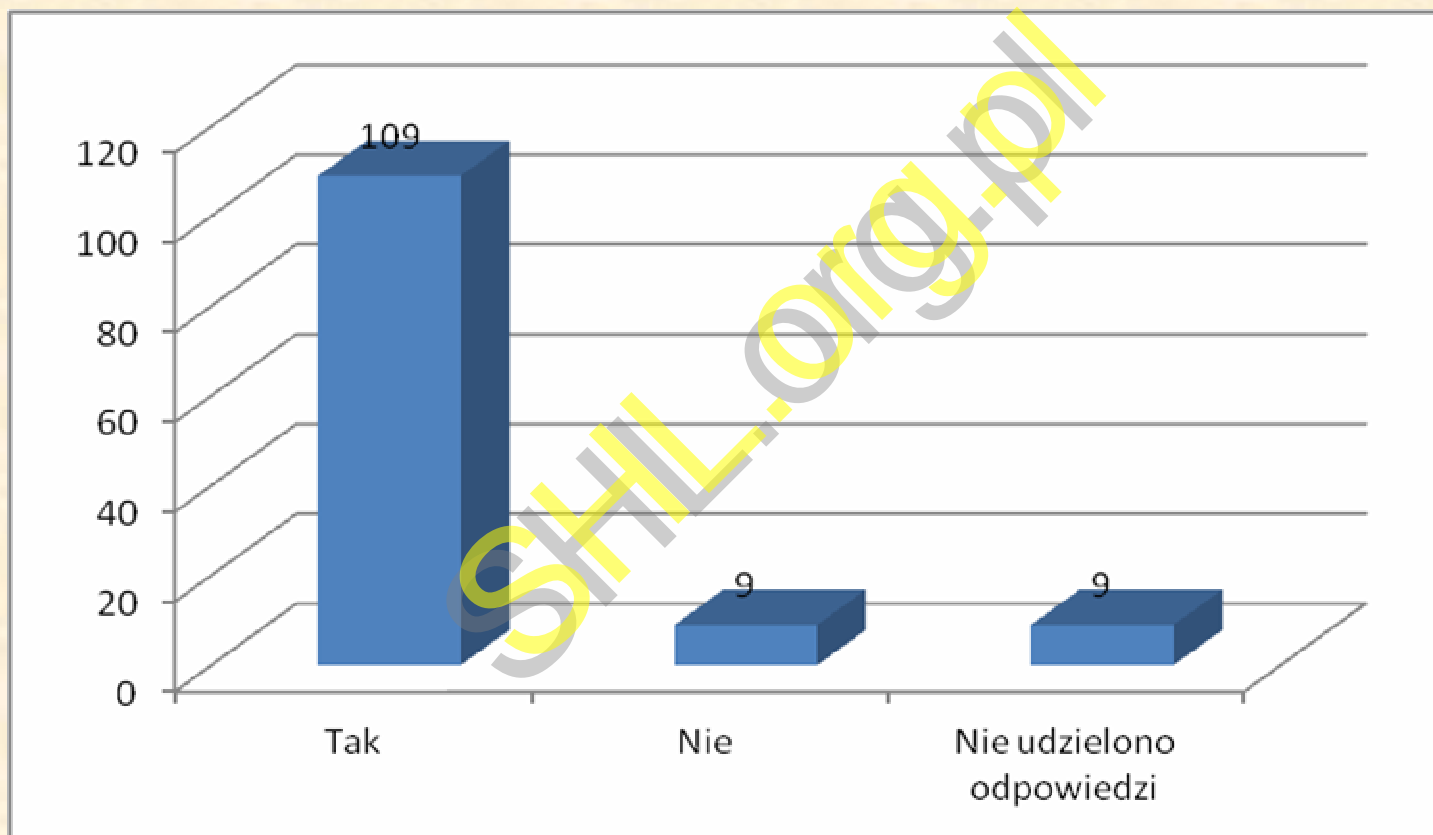

Jeżeli TAK, to czy zgłosił/a to Pani/Pan ?

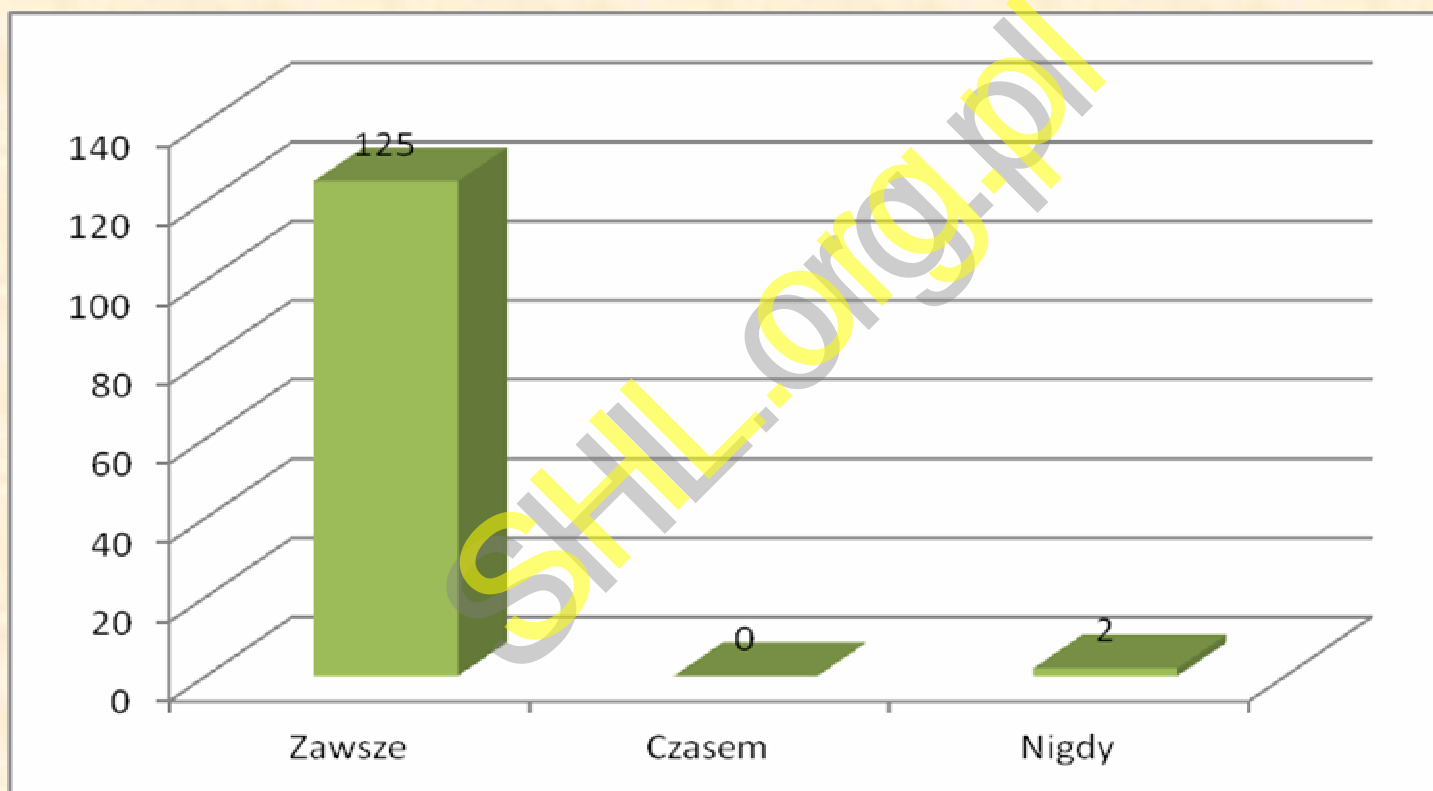

!? 3 respondentów
udzieliło
odpowiedzi , iż
nie uległy
zakłuciu, ale
zgłosiły ten
fakt.....

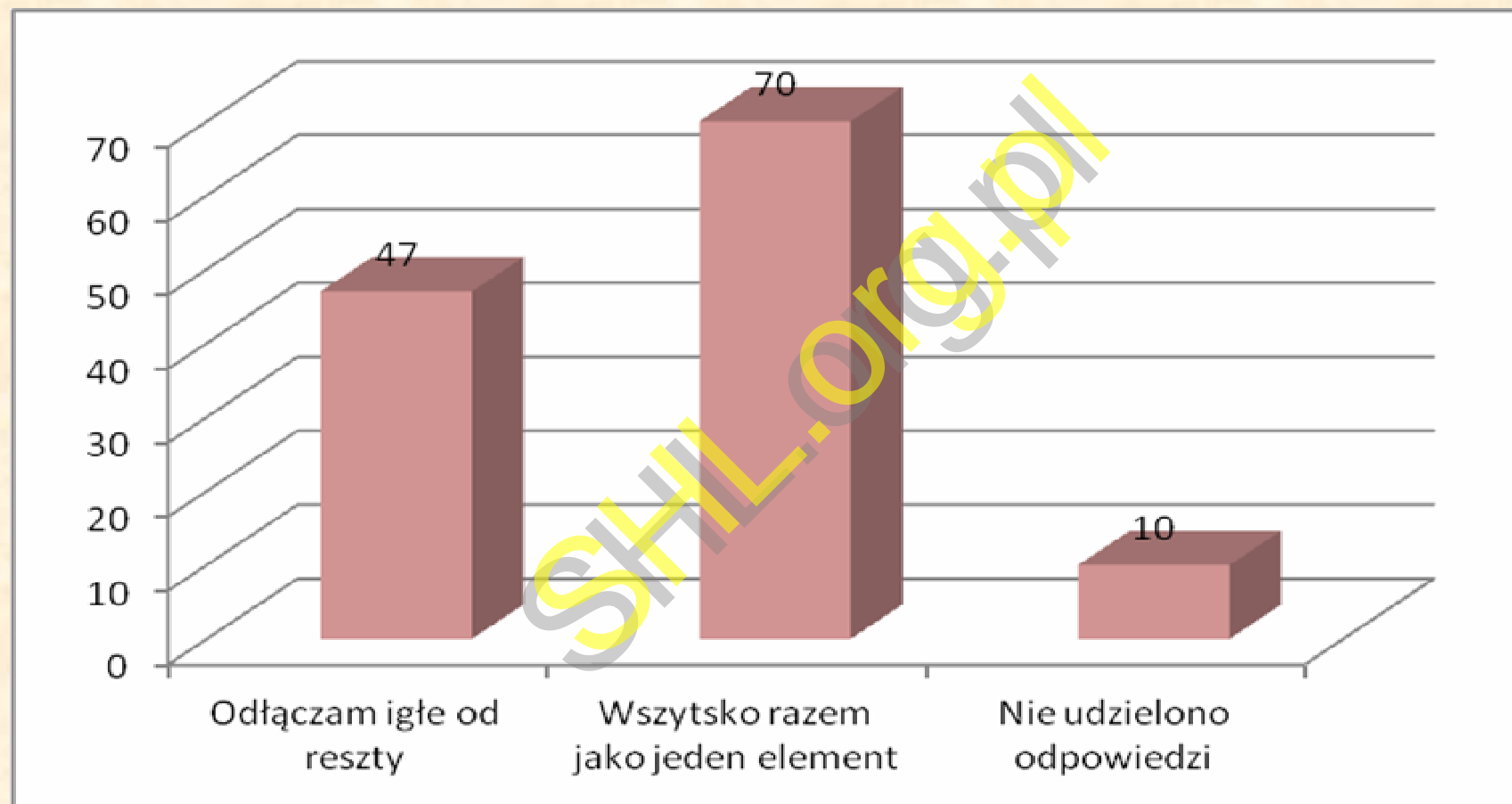
Czy na ogół zgłaszają Państwo wszelkie zakłucia oraz narażenie na kontakt z krwią?

Czy używa Pani/Pan rękawiczek podczas każdego inwazyjnego badania/zabiegu?

W jaki sposób wyrzuca Pani/Pan ostre przyrządy po
pobranii próbki?

Wnioski z ankiety

Zdecydowana większość pracowników wśród personelu szpitala zgłasza ekspozycje i jest świadoma zagrożeń z nią związanych

Procedura postępowania po ekspozycji na HBV, HCV, HIV- **osoba eksponowana**

- Ranę i skórę zanieczyszczoną krwią lub innym płynem ustrojowym będącym potencjalnym materiałem zakaźnym, umyj dużą ilością letniej wody, tak aby zmyć jak najdokładniej materiał zakaźny.
- Błony śluzowe: śluzówki jamy ustnej oraz nosa wypłucz dużą ilością wody (unikaj połknięcia), oczy przepłucz intensywnie wodą lub roztworem soli fizjologicznej.
- W przypadku braku dostępu do bieżącej wody użyj roztworu soli fizjologicznej (NaCl 0,9%) lub wody do iniekcji.

Procedura postępowania po ekspozycji na HBV, HCV, HIV- **osoba eksponowana**

- Poinformuj o zdarzeniu bezpośredniego przełożonego, a podczas jego nieobecności osobę nadzorującą (przełożony odnotowuje zdarzenie w zeszycie zakłuc).
- Niezwłocznie zgłoś się do Lekarza Koordynatora Oddziału Ratunkowego
- W najbliższy dzień roboczy zgłoś się do Lekarza Zakładowego w celu rejestracji zdarzenia oraz ustalenia dalszego postępowania poekspozycyjnego

Procedura postępowania po ekspozycji na HBV, HCV, HIV- **lekarz koordynator SOR**

- Zbiera wywiad (rodzaj ekspozycji, rodzaj i ilość potencjalnie zakaźnego materiału, okoliczności zdarzenia, informacje czy pacjent będący źródłem ekspozycji był/jest zakażony HBV, HCV, HIV, informacje o wrażliwości osoby narażonej)
- Nadzoruje wypełnienie przez osobę poszkodowaną części „A” Indywidualnej Karty Ekspozycji)- podpisują ją lekarz koordynator SOR oraz osoba eksponowana.

Indywidualna Karta Ekspozycji

CZĘŚĆ A

1. Imię i nazwisko i PESEL (poszkodowany/a) .....
2. Data i godzina zdarzenia: .....
3. Miejsce zdarzenia: ..... tel. kont. ....
4. Stanowisko (osoby poszkodowanej)..... Oddział.....
5. Dane źródła ekspozycji (Imię, Nazwisko, PESEL).....
6. Typ ekspozycji źródło nieznane
  - przeskórną
  - błon śluzowych (w tym spojówki oczu)
  - ugrzyżenie przez pacjenta
  - zadrapanie przez pacjenta
6. Narzędzie/sprzęt będące przyczyną przerwania ciągłości tkanek
  - igła ze światłem
  - igła bez światła (palnik)
  - inne ostre narzędzie (proszę podać, jakie) .....
  - inny materiał (proszę podać, jaki) .....
7. Stosowane środki ochrony indywidualnej
  - rękawice ochronne
  - okulary ochronne, lub inne zabezpieczenie oczu
  - inne (proszę podać, jakie) .....
8. Rodzaj czynności, w trakcie której doszło do ekspozycji .....
9. Krótki opis zdarzenia: .....
10. Głębokość zranienia
  - rana powierzchowna (np. otarcie naskórka)
  - rana głęboka z krwawieniem lub bez krwawienia (proszę podać, jaka) .....
  - nie dotyczy (ekspozycja błon śluzowych)
11. Czy narzędzie było zauważalnie zanieczyszczone krwią?
  - tak
  - nie
  - nie wiadomo
  - nie dotyczy (np. ekspozycja błon śluzowych)

.....
podpis pracownika

* Niepotrzebne skreślić.

.....
podpis i pieczęć koordynatora SOR

CZĘŚĆ B

Indywidualna Karta Ekspozycji

Imię i nazwisko poszkodowanej osoby: .....

I. Dane dotyczące poszkodowanej osoby
Wypełnia pracownik lub lekarz odpowiedzialny za postępowanie poekspozycyjne lub lekarz sprawujący opiekę profilaktyczną nad pracownikiem na podstawie informacji uzyskanej od jednostki przeprowadzającej postępowanie poekspozycyjne.

Czy pracownik był szczepiony przeciwko WZW typu B

- tak nie
- jeśli tak, to:
  - a) kiedy została podana ostatnia dawka (rok): .....
  - b) czy sprawdzano poziom anti-HBs tak nie
- jeśli tak, to: poziom: ..... data badania: .....

II. Dane dotyczące osoby, od której pochodził materiał biologiczny (źródła ekspozycji)
Wypełnia pracownik lub lekarz odpowiedzialny za postępowanie poekspozycyjne lub lekarz sprawujący opiekę profilaktyczną nad pracownikiem na podstawie informacji uzyskanej od jednostki przeprowadzającej postępowanie poekspozycyjne.

Imię i nazwisko źródła ekspozycji: .....

PESEL: .....

- 1. Czy znane są dane osoby, źródła, od których pochodził materiał biologiczny?**
- źródło nieznane
  - źródło znane, ale badań laboratoryjnych nie wykonano
  - źródło znane i z wykonanymi badaniami laboratoryjnymi

2. Czy u pacjenta-źródła wykonano poniższe badania? Jeśli tak, jaki był ich wynik:
WZW typu B: data badania ____/____/____
HBsAg dodatni ujemny nie badano

WZW typu C: data badania ____/____/____
anti-HCV dodatni ujemny nie badano

HIV: data badania ____/____/____
anti-HIV dodatni ujemny nie badano

III. Wdrożone postępowanie poekspozycyjne TAK NIE
Wypełnia lekarz odpowiedzialny za postępowanie poekspozycyjne lub lekarz sprawujący opiekę profilaktyczną nad pracownikiem na podstawie informacji uzyskanej od jednostki przeprowadzającej postępowanie poekspozycyjne.

Środek farmaceutyczny   Dawka   Data podania   Komentarz

HBIG
1. ....
2. ....

Szczepionka
przeciw HBV
1. ....
2. ....
3. ....
Dawka przypominająca: .....

Lek antyretrowirusowy
1. ....
2. ....
3. ....

Inne: .....

IV. Zalecenia dotyczące dalszego postępowania
Wypełnia lekarz odpowiedzialny za postępowanie poekspozycyjne lub lekarz sprawujący opiekę profilaktyczną nad pracownikiem na podstawie informacji uzyskanej od jednostki przeprowadzającej postępowanie poekspozycyjne.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Postępowanie poekspozycyjne zakończono dnia: .....

Indywidualna karta ekspozycji- **część A**

- **Imię i nazwisko i PESEL** (*poszkodowany/a*)
- **Data i godzina zdarzenia:**
- **Miejsce zdarzenia**
- **Telefon kontaktowy**
- **Stanowisko** (*osoby poszkodowanej*)
- **Oddział**
- **Dane źródła ekspozycji** (*Imię, Nazwisko, PESEL*)

Indywidualna karta ekspozycji- część A

Typ ekspozycji

źródło nieznane

- przezskórna
- błon śluzowych (w tym spojówki oczu)
- ugryzienie przez pacjenta
- zadrapanie przez pacjenta

Indywidualna karta ekspozycji- **część A**

Narzędzie/sprzęt będące przyczyną przerwania ciągłości tkanek

- igła ze światłem
- igła bez światła (*pełna*)
- inne ostre narzędzie (*proszę podać, jakie*)
- inny materiał (*proszę podać, jaki*)

Stosowane środki ochrony indywidualnej

- rękawice ochronne (igła pełna- mniej o **86%** krwi, igła ze światłem- redukcja **46-63%** krwi)
- okulary ochronne, lub inne zabezpieczenie oczu
- inne (*proszę podać, jakie*)

Indywidualna karta ekspozycji- część A

Rodzaj czynności, w trakcie której doszło do ekspozycji

Krótki opis zdarzenia

Głębokość zranienia

- rana powierzchowna (np. otarcie naskórka)
- rana głęboka z krwawieniem lub bez krwawienia (*proszę podać, jaka*) .....
- nie dotyczy (ekspozycja błon śluzowych)

Czy narzędzie było zauważalnie zanieczyszczone krwią?

- tak
- nie
- nie wiadomo
- nie dotyczy (np. ekspozycja błon śluzowych)

Procedura postępowania po ekspozycji na HBV, HCV, HIV- **lekarz koordynator SOR**

Zleca badania:

Osoba eksponowana: (HBsAg, anty-HBs, anty-HCV, anty-HIV (specjalny druk na HIV)- 3 probówki „na chemię”

Źródło ekspozycji: , (HBsAg, anty-HCV, anty-HIV (specjalny druk na HIV)- 3 probówki „na chemię” (dwie do badania w kierunku HIV, trzecia na pozostałe badania). Do 2 godzin od pobrania badań Lekarz Koordynator SOR odbiera osobiście z laboratorium wyniki badań (zarówno źródła jak i osoby eksponowanej).

Procedura postępowania po ekspozycji na HBV, HCV, HIV- **lekarz koordynator SOR**

- **Przy braku wskazań** do konsultacji w PCChZiG całość dokumentacji składa do teczki z napisem „Ekspozycje zawodowe” w Biurze Obsługi Pacjenta w SOR i informuje osobę eksponowaną o konieczności zgłoszenia się w najbliższym dniu roboczym do Lekarza Zakładowego celem dokonania rejestracji zdarzenia oraz ustalenia dalszego postępowania.
- W przypadku nieobecności Lekarza Zakładowego wypisuje skierowanie do Pracowni Biologii Molekularnej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego na tzw. ”test potwierdzenia HIV” (na prośbę pracownika Zakładu Diagnostyki Laboratoryjnej).

Do Izby Przyjęć Pomorskiego Centrum Chorób

Zakaźnych i Gruźlicy kierujemy gdy:

- nie można wykonać badań źródła ekspozycji (źródło nieustalone, brak zgody na badania, brak możliwości uzyskania materiału)- badania u osoby eksponowanej wykonujemy zgodnie z ww. instrukcją.
- u źródła ekspozycji stwierdzono **HBsAg (+) dodatni, a miano przeciwciał u osoby eksponowanej jest <10UI/L**

Do Izby Przyjęć Pomorskiego Centrum Chorób Zakaźnych i Gruźlicy kierujemy gdy:

cd.

- Uzyskano pozytywny wynik **anty-HIV** u źródła ekspozycji (w teście przesiewowym)
- Osoba będąca źródłem ekspozycji informuje o zakażeniu HIV, przyjmuje dożylnie narkotyki lub miała kontakty seksualne z osobami zakażonymi HIV

Procedura postępowania po ekspozycji na HBV, HCV, HIV- **lekarz profilaktyk**

- Prowadzi dokumentację indywidualną pracownika, który uległ ekspozycji zawodowej (dokumentuje m.in. zlecone badania, wydane zalecenia, wyniki badań oraz inne istotne informacje). W przypadku nieobecności Lekarza Zakładowego dokumentację indywidualną po ekspozycji może założyć pielęgniarka z Poradni Medycyny Pracy.
- Wypisuje skierowanie na tzw. „test potwierdzenia HIV” do Pracowni Biologii Molekularnej HIV Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego (w przypadku nieobecności Lekarza Zakładowego takie skierowanie wypisuje Lekarz Koordynator SOR)

Procedura postępowania po ekspozycji na HBV, HCV, HIV- **lekarz profilaktyk**

Wypełnia część B. indywidualnej karty profilaktyki.

Czy pracownik był szczepiony przeciwko WZW typu B

tak

nie

- jeśli tak, to:
- kiedy została podana ostatnia dawka (rok):
- czy sprawdzano poziom anty-HBs tak nie
- jeśli tak, to: poziom _____ data badania.

Procedura postępowania po ekspozycji na HBV, HCV, HIV- **lekarz profilaktyk**

Imię i Nazwisko źródła ekspozycji

PESEL.....

Czy znane są dane osoby, źródła, od których pochodził materiał biologiczny?

- źródło nieznane
- źródło znane, ale badań laboratoryjnych nie wykonano
- źródło znane i z wykonanymi badaniami laboratoryjnymi

Kontrola poekspozycyjna pracownika

Krajowe Centrum ds. AIDS zaleca badanie anty-HIV wg schematu:

- 0-6-12 tygodni oraz 6 miesięcy po ekspozycji
- w każdym czasie gdy u osoby eksponowanej wystąpiły objawy sugerujące pierwotną infekcję HIV
- anty-HCV, ALAT – 3 i 6 miesiąc

Standard kontroli pracownika po ekspozycji wprowadzony w Szpitalu

Kontrola **anty-HCV, anty-HIV, ALAT** po 3 i 6 miesiącach-
pracownik z wynikiem anty-HBs >10 w dniu ekspozycji.

Gdy w dniu ekspozycji poziom anty-HBs <10 podajemy
1 dawkę „przypominającą” szczepionki przeciw wzv t. B

Dlaczego taki schemat ?

- Maksymalne uproszczenie schematu kontroli poekspozycyjnej pracownika- wspólne terminy badań kontrolnych w kierunku HIV i wzw. (3 i 6 miesiąc)
- Skrócenie czasu „niepewności” u pracownika do akceptowalnego minimum (do 12 tygodni u większości zakażonych HIV HBV, HCV dochodzi do serokonwersji)

Poza Indywidualną Kartą Ekspozycji prowadzimy w Szpitalu **zbiorczą tabelę** (w Excel), która pozwala w łatwy sposób kontrolować przebieg wykonanych badań profilaktycznych u pracownika.

Zawiera ona pola:

Imię i Nazwisko, PESEL

stanowisko

data ekspozycji i rodzaj ekspozycji

oddział

Czynność

Daty zaplanowanych badań kontrolnych

Daty wykonanych badań kontrolnych

Uwagi na temat ekspozycji (np. inf. o źródle HCV +)

Koszty profilaktyki poekspozycyjnej

- Kontrolne wizyty (praca lekarza, pielęgniarki)
- Badania laboratoryjne (praca pielęgniarki, zestaw do pobierania krwi, oznaczenie przeciwciał)
- Porada i badania dodatkowe w jednostce specjalistycznej (PCChZiG)
- Leki stosowane w profilaktyce
- Czasowa niezdolność do pracy pracownika przyjmującego leki profilaktycznie z powodu objawów nieporządkanych po lekach

Koszty ekspozycji

HBsAg	9 zł
Anty-HBs	16 zł
Anty-HCV	33 zł
Anty-HIV	14 zł
ALAT	4,5 zł

Koszty badań laboratoryjnych standardowej profilaktyki:

- źródło ekspozycji: **56 zł**

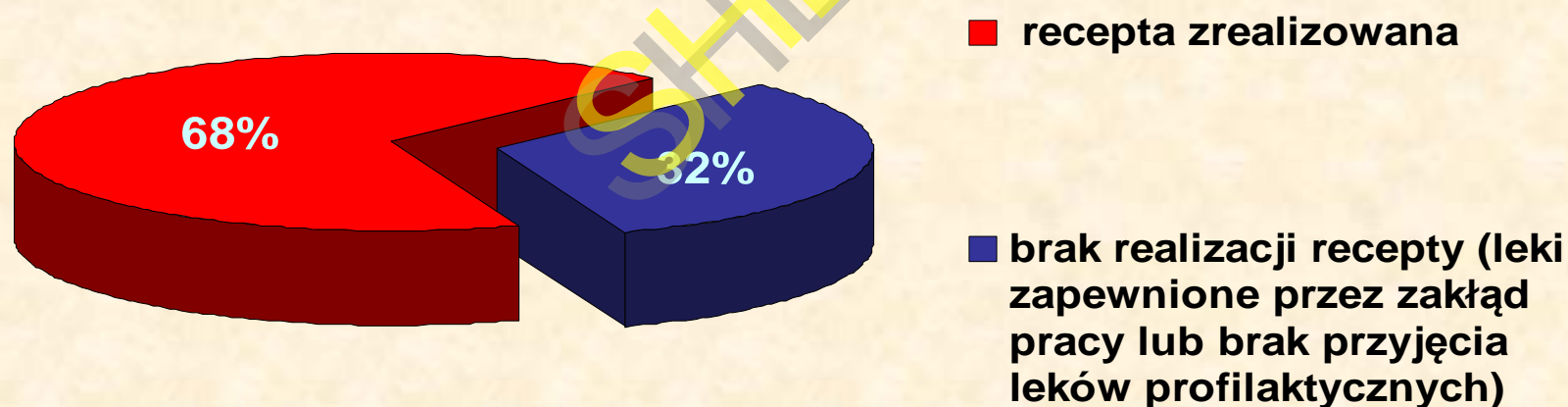
-osoba eksponowana: **175 zł** (72zł+51,5zł+51,5zł)

Razem: 231 zł

Koszt kuracji profilaktycznej HIV (Kaletra- 2150zł, Lazivir-1200zł): **3350zł**

Ekspozycje zgłoszone na konsultację do PCChZiG w 2013

- ogółem **222**
- pozazawodowe **56**
- Włączono profilaktykę u **31** osób (**21** osób wykupiło receptę)

Kto płaci ?

- Art.41 ust. 5 Ustawy z 5.12.2008 o zapobieganiu i zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi odnosi się dla styczności z HIV, do której doszło w wyniku wypadku w trakcie wykonywania czynności zawodowych- **finansuje pracodawca lub zlecający pracę**
- Wg. art. 229 Kodeksu pracy pracodawca ponosi **inne koszty profilaktycznej opieki zdrowotnej** nad pracownikami, niezbędnej z uwagi na warunki pracy

Dziękuję

SHL.org.pl